

Rabia Asya Dalkılıç*

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele: Kamu Politikası Süreç Analizi ***Combating Violence Against Women: Public Policy Process Analysis***

Öz

Kadına yönelik şiddet konusunu alan bu çalışmada şiddetle mücadele anlamında yapılan kamu politikaları analizi süreçsel olarak incelenecektir. Kadına yönelik şiddet olgusunun gündeme gelişi, kamu politikalarına konu oluşu, politikaların hangi dönüşümlerden geçtiği, değerlendirilmesi yapılmaya çalışılacaktır. Konuyla ilgili yazın daha çok kadına yönelik şiddet biçimleri, nedenleri ve etkilerine odaklanmaktadır. Bu bağlamda derinlemesine yapılan kamu politikası süreç analizi bulunmamaktadır. Çalışma, bütünsel bir yaklaşımla literatüre bu konuda katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Bu hedefle kadına yönelik şiddetle mücadele adına politika üretici aktörlerin şiddetin hangi boyutlarında, ne koşullarda, hangi yöntemlerle politika oluşturduğu sorularına cevap verici biçimde kamu politikası süreç analizi ortaya koyulacaktır.

Abstract

In this article, the analysis of public policies made in terms of combating violence against women will be examined processually. We will try to examine how violence against women becomes a public issue, becomes subject to public policies, and the transformations these public policies undergo. The literature on the subject focuses predominantly on the forms, reasons, and outcomes of violence against women. There is a dearth in the scholarship on works deeply analyzing the processes of public policies. This study aims to contribute to the literature with a holistic approach. For this purpose, it will propose a public policy process analysis to examine which dimensions of violence, under what conditions, and by what methods that the policy-making actors react in order to combat violence against women.

Anahtar Kelimeler

Kadına yönelik şiddet, kamu politikası, süreç analizi

Keywords

Violence against women, public policy, process analysis

* Pamukkale Üniversitesi, rasya_@hotmail.com ORCID: 0000-0001-6507-4287.

Giriş

En önemli toplumsal sorunlardan olan kadına yönelik şiddetin farklı tipleri olsa da genel anlamda fiziksel, cinsel, duygusal, ekonomik biçimlerinde uygulandığı söylenebilmektedir. En çok farkında olunan şiddet türlerinden biri olan fiziksel şiddet daha çok bedene uygulanan şiddet biçimidir ve acı, korku, bedensel zarar vermeyi içermektedir. En bilinen örneğinin tecavüz olduğu cinsel şiddette kadının cinselliği denetim altına alınmak istenmektedir. Bu amaçla kadının istek ve onayı dışında ilişkide bulunma, sözlü ya da fiili olarak taciz etme gibi eylemler gerçekleştirilmektedir. Duygusal şiddet türünde hakaret, küçümseyici ifadeler, kadının düşüncelerine önem vermeme gibi araçlarla kendini yetersiz hissettirilmesi söz konusudur. Özellikle kıskançlık sıfatına gizlenen duygusal şiddet, kadınlar tarafından sevgi ile karıştırılmakta ve kadınların şiddete maruz kaldıklarını bilmemesi anlamına gelebilmektedir. Ekonomik şiddette ise kadınların üretici güçlerinin sömürülmesi söz konusudur. Kadından kazandığı ücretin alınması, işgücü piyasasında yer almayan kadına ekonomik ihtiyaçlarını gidermek adına yetersiz para verilmesi, kadının mülkiyet hakkından yararlanmasına engel olmak ekonomik şiddetin örneğidir (Öztürk, 2008; Page ve İnce, 2008).

Kadına yönelik şiddeti sonlandırmak adına etkili ve uygulanabilir kamu politikaları oluşturup uygulamak oldukça önemlidir. Kadına şiddetin yok edilebilmesi için kamusal olarak neler yapıldığı, mücadele yolunda nerede olunduğunun görülebilmesi ve yapılacak yeni politikaların neleri içermesi gerektiğinin saptanabilmesi için sosyal politikanın analizinin yapılması önem arz etmektedir. Kamu politikası analizi, politikaların oluşturulmadan önceki durumu, oluşturma aşaması ve değerlendirmesini içeren teknik süreç analizidir. Bu bağlamda kadına yönelik şiddetle mücadelede kamu politikası süreç analizi kapsamında sosyal politikaların gündeme gelişi, nasıl formüle edildiği, yasalaştırma aşaması, uygulama biçimleri ve ilerleyen politikaların ihtiyaca göre şekillenmesi açısından değerlendirilmesi yapılacaktır.

Kamu Politikası Süreç Analizi

Belirli bir soruna çözüm üretmek adına gündeme gelmiş politika çalışmaları ABD’de 1929 yılında yaşanan ekonomik krizden sonra ortaya çıkmıştır. Kamu politikaları II. Dünya Savaşı’nın ardından gelişme göstermiş ve Hollanda, Fransa, İngiltere gibi bazı Avrupa ülkelerinde kendini göstermiştir (Mintrom, 2012). Türkiye’de ise 2000’li yıllara kadar kamu politikası siyaset bilimi, maliye politikaları gibi alanlarda yoğunlaşmış ve ayrı bir disiplin olarak kabul edilmemiştir (Yıldız, Babaoğlu ve Tuğan, 2017). Sosyal politikalar toplumsal sorunlara çözüm bulmayı amaçlamaktadır. Bu noktada belirtilmesi gerekir ki her ülkenin kamu politikası oluşturma biçimi, uygulama şekilleri farklılık göstermektedir. Dolayısıyla tek bir kamu politikası tanımı yapmak mümkün değildir. Bununla beraber sosyal politika merkezi hükümetin ya da belirli durumlarda yerel yöneticilerin toplumsal sorunlar karşısında gösterdikleri tepki, gerçekleştirdikleri davranış biçimi, gündeme getirdikleri ya da getirmeyi tercih etmedikleri,

yürüttükleri ya da yürütmedikleri politikalar olarak ifade edilebilmektedir (Ünlütürk Ulutaş ve Ulutaş, 2009).

Kamu politikası analizi ise genel anlamda sosyal politikaların oluşturulması için toplumsal sorunların tespit edilmesini, kamusal politikaların sağladığı faydaları, meydana getirdiği olumsuzlukların incelenmesini, toplumun hangi politikalara ihtiyacı olduğunu gündeme getirilmesini sağlar (Dye, 2002). Aynı zamanda sosyal politikalardan kimin yararlandığını, erişimin nasıl olduğunu, bireyler ya da gruplar arasında eşitlik sağlayıp sağlamadığını, kısaca aktörlerin nasıl etkilendiğini göstermektedir.

Kamu politikası analizinin çeşitli yöntemleri bulunmaktadır. Bu çalışmada kullanılan yöntem süreç analizidir. Bu yöntemle birlikte Türkiye’de kadına şiddetle mücadele yolunda hangi adımların atıldığı, nasıl bir süreçten geçildiği, hangi kurumların mücadeleye dahil olduğu, yasal düzenlemelerin türleri, uygulamaya geçirilen politikalar sistematik bir biçimde incelenerek yapılacak olan politikalara kılavuzluk etmesi hedeflenmiştir. Süreç analizi ile birlikte bir konu hakkındaki politikaların oluşum aşamasından uygulanma aşamasına kadar tüm süreci sistematik bir biçimde incelenmektedir (Gül, 2015). Kamusal politika süreç analizinde belirli evreler ve bu evrelerde sorulacak sorular bulunmaktadır. İlk aşamada sorun saptanmaktadır. Belirlenen sorunun kamu politikası oluşturucularının gündemine ne şekilde geldiği tespit edilmektedir. İkinci aşamada ise politika sürecine katılan aktörlerin fikirleri incelenmekte ve politika formüle edilmektedir. Diğer aşamada aktörlerin düşünceleri alınan konuyla ilgili çeşitli politikalar arasından en fazla yararlı olacağı düşünülen politika kararlaştırılmakta ya da yasalaştırılmaktadır. Seçilen politikanın uygulanması sonraki aşamayı oluşturmaktadır. Son aşamada politikaların olumlu ve olumsuz sonuçları analiz edilmektedir (Dye, 2002). Aşağıdaki tabloda kamusal süreç analizi genel hatlarıyla gösterilmiştir:

Kadına Yönelik Şiddet Kamu Politikası Süreç Analizinin Aşamaları

Bu bölümde Türkiye’de kadına yönelik şiddetle mücadele politikalarının gündeme gelişi, formüle edilişi, yasalaştırma, uygulama aşamaları süreçsel olarak analiz edilecek ve politika değerlendirilmesi yapılacaktır.

Gündeme Geliş

2018 yılında Şule Çet, 2019 yılında Emine Bulut, Ceren Özdemir, Ceren Damar, 2020 yılında Pınar Gültekin, Aylin Sözer cinayetleri gündeme gelen ve üzerinde yorumlar yapılan, tepki duyulan ölümler olmuştur. Anıt Savaş’a göre 2018’de 404, 2019’a göre 474, 2020’de 383 kadın cinayeti işlenmiştir ve bu cinayetlerin bir kısmı gündeme dahi gelmemiştir. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu’na (2019) göre 2019’da 474 kadının 292’si evlerinde öldürülmüştür.

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı 2019 Yılı Faaliyet Raporu’na göre 2019 yılında şiddet gördüğü için ilk kez vakfa başvuran kadın sayısı 944 olmuştur. Bilinmektedir ki şiddet

gördüğü için hiçbir kurum, kolluk kuvvetine başvurmayan kadınlar da bulunmaktadır. Bu denli önemli ve önlenemeyen bir eylemi özellikle erkek tarafından kadının bedenine, kimliğine uygulanan şiddet olarak görmek yetersiz kalacaktır. Şiddet, ideolojiler tarafından beslenen politik bir eylemdir. İçinde yaşadığımız patriyarka süreci cinsiyet eşitsizliği, tahakküm, kadın bedeni ve emeğinin sömürülmesini içermektedir. Örneğin ideolojilerle evlilik ve annelik yüceltilirken, kadının konumunun özel alanda yer alması, asıl görevinin yeniden üretimi sağlaması gerektiği düşüncesi de aşılabilir. Bu da ataerkinin devamını sağlama niteliği taşımaktadır. Kadının itaat ettirilme çabası esas olarak topluma boyun eğdirme çabasıdır. Dolayısıyla kadının karşı çıkması, eşitsizliğe dair mücadele halinde olması, tepkisi, özgürlüğü çağırması desteklenmemektedir. Ataerkin sistemin içine hapsolmuş erkek, kadını hakimiyeti altına alarak kendi sömürülme gerçeğini göz ardı edebilmektedir. Kadının üzerine kurdukları tahakküm, yaptırımları nedeniyle kendi üzerlerindeki baskıyı hissetmeyebilmektedir. Dolayısıyla erkeğin kadının üzerindeki egemenliği desteklenebilmektedir (Hooks 2016). Kadın haklarının ele geçirilmesi, özgürlüğünün zincirlenmesi, emeğinin sömürülmesi adına kullanılan şiddet de direkt olmasa dahi söylemler ve şiddete karşı alınan tutum ve davranışlarla desteklenebilmektedir. Örneğin fitrat olarak kadının erkekle eşit olamayacağını ifade edilmesi erkeğin kadından daha üstün olduğu algısına yol açabilmektedir. Benzer biçimde mahkemelerde uygulanan ceza indirimleri şiddet uygulayan bireyleri cesaretlendirici bir etkiye neden olabilmektedir.

Kadına yönelik şiddetle mücadele de kadın hareketleri etkisi ile başlamıştır. Türkiye’de ‘dayak cennetten çıkmadır’ algısının sona ermesinin, kadının şiddet görmesinin mutlaka bir nedeninin olacağı düşüncesinin bırakılmasının ve kadına şiddetle mücadelenin gündeme gelişi 1980’lerin sonlarında gerçekleşmiştir. Şüphesiz ki bu noktada kadın hareketlerinin etkisi önemlidir. Türkiye’de kadın hareketi, dünyadaki ikinci dalga kadın hareketinin tesiriyle kendini göstermiştir (Tekeli, 1998). Şirin Tekeli, Stella Ovadia, Gülnur Savran, Şule Aytaç, Filiz Kerestecioğlu’nun da aralarında bulunduğu bir grup akademisyen kadının çeviriler yapması, çevirilerini tartışması, kadın sorunlarına odaklanmasıyla kadın hareketinin ilk adımı atılmıştır. İkinci adım olan örgütlenme ise “Yazar ve Çevirmenler Üretim Kooperatifi” adıyla bilinç yükseltme grubunun toplanmaya başlanmasıyla gerçekleşmiştir (Tekeli, 2016). Benzer biçimde aynı dönemde “Perşembe Grubu” adıyla Ankara’da da toplanılmaya başlanmıştır (Özdemir, 2016). Akademisyenlerin bir hareket başlatması ise CEDAW’ın uygulamaya koyulması için imza kampanyası düzenlemeleri ile gerçekleşmiştir (Tekeli, 1998). Ardından ilk eylem olan dayağa karşı yürüyüş söz konusu olmuştur. Hukukçu olan Filiz Kerestecioğlu’nun bir hakimin şiddet nedeniyle eşinden boşanmak isteyen kadına şiddeti meşrulaştıran ifadelerde bulunduğu mahkeme kararını okumasıyla yürüyüş yapılmaya karar verilmiş ve gerekli izinler alınmış, 1987 yılında ‘Dayağa Hayır!’ yürüyüşü yapılarak kadına şiddet ilk kez gündeme getirilmiştir (Kerestecioğlu 1987, s. 6-7). Bu yürüyüşle birlikte akademisyenler toplumsal bir hareket başlatmış, devlet kurumlarını etkilemiş ve ‘özel olan politiktir’ sloganını gündeme getirmişlerdir (Gevrek ve Timisi, 2016).

Kadına şiddetin gündeme gelmesinin diğer adımı ise yine kadınlar tarafından 1989 yılında cinsel tacize başkaldırmak adına yapılan eylemlerdir. Ankara’da başlayan bu kampanya çerçevesinde mor kurdeleler bağlanan iğneler sembolleşmiş ve ‘Bedenimiz Bizimdir, Cinsel Tacize Hayır’ eylemi yapılmıştır. Bu eylem çerçevesinde kadınlara mor iğneler dağıtılmış, kadınlar bu mor iğneleri yakalarına takarak bir savunma aracı olarak yanlarında taşımışlardır. Bu bağlamda cinsel tacizin saldırı olduğu ifade edilmiştir (Altınay ve Arat, 2008).

Kadın hareketinin devlete karşı başlattıkları kadına yönelik şiddete tepki eylemleri devlet iş birliğine doğru evrilmiş ve devlet, kadına karşı şiddet konusunda çalışmalar yapmak adına adım atmıştır.

Formüle Ediliş

Kadın hareketiyle beraber oluşturulan eylem platformları yasal reformların gerçekleştirilmesi adına öncü olmuştur (Sancar, 2011). 1987 yılında kadın ve erkek arasındaki ayrımcılığın sona ermesi amacıyla Devlet Planlama Teşkilatı bünyesinde Kadına Yönelik Politikalar Danışma Kurulu kurulmuştur. Bu kurul kadını öznesine alan ilk resmi kurum olma özelliğini taşımaktadır. Danışma kuruluyla birlikte ‘kadın’ devlet çatısının altında yer almıştır (Doğan, 2013).

Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün ifade ettiği gibi 1989 tarihinde 396 numaralı kanun hükmünde kararname ile Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı kurulmuştur. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Özel İhtisas Komisyonları Yönetmeliği (1991) ile de görev ve sorumlulukları belirlenmiştir. Kurumun amaçları arasında anne ve çocukları korumak gibi maddeler de bulunmaktadır. 5256 sayılı Teşkilat Kanunu ile (2004) yılında Başbakanlık çatısı altında Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü olarak yeniden düzenlenmiştir.

1990 yılında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bağlı biçimde ilk kadın konukevi açılarak kadının korunmasını sağlamak için birtakım çalışmalar yapılmaya başlanmıştır.

Kadınların toplumsal bir harekete dönüştürdükleri yürüyüşlerinin ardından 1990 yılında Mor Çatı kurulmuş ve şiddete maruz kalan kadınlara danışmanlık hizmeti vermeye başlamıştır.¹ Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, 1995 yılında da ilk kadın sığınağını erişime açmıştır (Arikoğlu Ündücü, 2016). Ayrıca Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı’nın davetiyle birlikte Kadın Sığınakları Kurultayı kurulmuş ve kurultay 1998 yılından itibaren toplanmaya başlamıştır (Kuzu, 2014). Bu kurultayla beraber iş birliğinde bulunmak adına Kadın Kurultayı E-grubu kurulmuştur. Kadın Sığınakları Kurultayı devletin kadına şiddetle mücadele amacıyla tasarladığı politikaların da önemli bir dayanağı olmuştur (Altınay ve Arat, 2008). 1991 yılında Kadın Statüsü ve Sorunları Başkanlığı Genel Müdürlük olarak kurulmuş ve kadını şiddete karşı korumak adına kurumsal temsiliyet gerçekleştirilmiştir. Başkanlık, 2011 yılında Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na bağlanmıştır (Arikoğlu Ündücü, 2016).

1993 yılında Devlet İstatistik Enstitüsü içinde Toplumsal Yapı ve Kadın İstatistikleri Şubesinin oluşturulması kadına dair her türlü şiddetin, maruz kalınan ayrımcılığın haritasının çıkarılması adına önemli bir girişim olmuştur (Cihan ve Karakaya, 2017).

1994 yılında da Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü tarafından Bilgi Başvuru Bankası kurulmuştur. Bu bankanın amacı şiddete maruz kalmış kadınlara hukuki ya da psikolojik danışmanlık hizmeti vermek, kadınları girişimcilik için desteklemek, el emeğiyle yaptıkları ürünleri değerlendirmelerini sağlamak biçiminde ifade edilebilmektedir (Arıkoğlu Ündücü, 2016). Ayrıca kadına yönelik şiddetle mücadele ulusal eylem planı hazırlama sorumluluğu da Kadının Statüsü Genel Müdürlüğüne aittir (BKSGM, 2007).

Kadına yönelik şiddetle mücadele bağlamında yapılan çalışmalardan biri de TBMM tarafından 2005 yılında ‘Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlar ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Meclis Araştırma Komisyonu’ kurulmasıdır (TBMM, 2006).

TBMM’nin belirttiği üzere 2009 yılında parlamento dayanağını oluşturması ve cinsiyetler arası fırsat eşitliğini yaratmak, cinsiyete dayalı ayrımcılığı sona erdirmek için Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu kurulmuştur. Bu komisyonun kurulması kadına yönelik şiddetle mücadelede dolaylı da olsa atılan önemli adımlardan biridir. Fırsat eşitliği ile birlikte kadına uygulanan özellikle ekonomik şiddetin sona erdirilmesi mümkün olabilmektedir.

Kadına şiddetin önlenmesi amacıyla politika formülleştirilmesi aşamasında önemli adımlardan biri de alınması gereken tedbirlerin, sorumlu kuruluşların kararlaştırılıp, görev verildiği 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi’nin yayımlanmasıdır. Genelge ile birlikte kadına yönelik şiddetle mücadele, şiddeti önleme çabaları kamu politikası haline gelmiştir. Bu genelgenin bir sonucu olarak Kadınlara Yönelik Şiddet İzleme Komitesi de kurulmuştur (BKSGM, 2007).

Yukarıda bahsedilen formülleştirme sürecinden sonra kadına yönelik şiddeti önlemeye yönelik kamu politikalarının yasalaşması söz konusu olmuştur.

Yasalaştırma

Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk Anayasası olma özelliğini taşıyan 24 Anayasası’nda cinsiyet bazında bir maddeye yer verilmemiş, her Türk eşit sayılmıştır. 61 Anayasası’nda her Türk’ün eşit olması maddesinin yanı sıra cinsiyet ayrımının yapılamayacağı da belirtilmiştir. İki Anayasa’da da kadına şiddetle mücadele anlamında herhangi bir madde yer almamıştır. 82 Anayasası’nın 41. maddesinde devletin ailenin huzur ve refahını muhafaza etmek, anne ve çocukların korunması için önlemler alınacağı belirtilmiştir (Eroksal Ülger, 2015). Bu madde kadına şiddetin önlenmesi adına önem taşımaktadır.

Türkiye’de kadına şiddeti önlemek amacıyla gerçekleştirilen önemli aşamalardan biri 1986’da BM’nin Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme’yi (CEDAW) kabul etmesidir. Sözleşme kadına karşı yapılan her biçimde ayrımcılığı sonlandırmayı hedeflemektedir (Dinçkol, 2005/2). Sözleşmeye göre (1985) cinsiyeti nedeniyle kadının kısıt-

lanması ona yapılan cinsiyet ayrımcılığıdır ve bu ayrımcılığın ortadan kaldırılması için tedbirler alınmalıdır. Tedbirleri almak, devletin sorumluluğudur. Sözleşmenin önemli yanlarından biri de eşitliği yalnızca yasal eşitlik olarak algılamaması, fiili eşitliğe de önem vermesidir.

Kadına şiddet sorunuyla ilgili yapılan önemli yasal düzenlemelerden biri 1990 yılında Türk Ceza Kanunu'nun 438. maddesinin yürürlükten kaldırılmasıdır. Kanun maddesi cinsel şiddete uğrayan kadın seks işçisi ise cinsel şiddette bulunan birey için ceza indirimini hükmetmiştir. Dolayısıyla ceza indiriminin kanun maddesinden çıkarılması kadına şiddetle mücadele yolunda atılan yasal adımlardan biri olmuştur (Gül, Özen ve Kahya, 2017).

1990'da yapılan önemli yasal düzenlemelerden biri de Medeni Kanun'da yer alan kadının çalışma yaşamına katılması için eşinin onayını alma zorunluluğunun kaldırılmasıdır (Erkan, 2018). Bu zorunluluğun ortadan kaldırılmasıyla, kadına uygulanacak özellikle ekonomik şiddetin önüne geçilebilmektedir.

1998 yılında aile içi şiddete uğrayan kişileri korumak hedefiyle çıkarılan 4320 sayılı Ailenin Korunması Kanunu, şiddet uygulayan aile üyesine yönelik alınacak önlemleri içermektedir. Kanun, aile içi şiddet kavramına yer veren ve aile içi şiddeti önlemede spesifik düzenlemeleri içeren, somut ilk kanun olma özelliğini taşımaktadır (Şener, 2011). Ailenin korunmasına dair kanunun uygulanmasıyla ilgili yönetmeliğe göre (2008) aile üyesinin özgürlüğü kısıtlandığında, şiddet türlerinden herhangi birine maruz kaldığında tedbir isteğinde bulunabilmektedir. Kanun, tedbir talebinden sonra şiddet uygulayan aile bireyinin, şiddete maruz kalanı rahatsız etmemesini, iletişime geçmemesi, eğer silah ya da benzeri araçları varsa kolluk kuvvetlerine teslim etmesine yönelik önlemleri içermektedir.

2001 yılında Medeni Kanun'da yapılan reformlar da kadına yönelik özellikle psikolojik ve ekonomik şiddeti önlemek adına önem taşıyabilmektedir. Kanunda yapılan düzenlemeler ile birlikte evin reisinin erkek olması durumu artık söz konusu değildir. Boşanma durumunda da mallar kadın ve erkek arasında eşit biçimde paylaşılmaktadır (Koyuncu ve Bayraktar, 2017).

4857 sayılı İş Kanunu'nun (2003) 24. Maddesine göre işveren, işçiye ya da işçinin ailesine karşı şeref ve namusa dokunacak biçimde söylemlerde ya da davranışlarda bulunursa, işçiye karşı cinsel tacizde, şiddette bulunursa, işçiyi ya da ailesini tehdit ederse; eğer işçi diğer işçi ya da üçüncü kişiler tarafından işyerinde cinsel tacize uğrarsa ve bu durumu işverene iletmesine rağmen işveren gerekli önlemleri almazsa işçi iş sözleşmesini haklı nedenle derhal fesih edebilmektedir.

2004 yılında (2004) Anayasa'da yapılan değişiklikle birlikte, Anayasa'nın 10. maddesine kadın ve erkeğin eşit haklarla donatılmış olduğu ve devletin bu eşitliği uygulamak ve korumakla sorumlu olduğu belirtilmiştir. Ayrıca eşitliği sağlamak adına alınacak önlemlerin de eşitlik düşüncesine aykırı olarak algılanamayacağı açıkça ifade edilmiştir. Dolayısıyla kadına şiddetle mücadeleye yönelik olumlu eylem ya da pozitif ayrımcılıkta bulunulması eşitlik ilkesine aykırı değildir.

2005 yılında yürürlüğe giren yeni Ceza Kanunu'nda kadına karşı uygulanan şiddet suçları hakkında değişiklikler yapılmıştır. Eski kanunda işlenen şiddet suçları genel ahlak ve aile düzeninin ihlali olarak kabul edilmiş ve namus, töre gibi nedenlerle gerçekleştirilen şiddet suçlarında indirim alınması durumu söz konusu olmuştur. Aynı zamanda kadın kendisine cinsel şiddette bulunan kişiyle evlenirse, şiddeti uygulayan bireyin cezasının ertelenmesi söz konusu olmuştur (Altınay ve Arat, 2008). Bu durum kadınların zorla evlendirilmesi gibi durumlara yol açmıştır. Kadınların göstermiş olduğu tepki ve çabalar sonucunda yeni kanunda kadına karşı uygulanan şiddet suçları kişilik hak ve özgürlükleri ihlal olarak algılanmaktadır (Çakmut, 2018). Dolayısıyla namus gibi nedenlerin arkasına sığınıp, evlenip ceza indirimi almanın önüne geçilmiştir. Yeni Türk Ceza Yasası ile birlikte evlilik içi cinsel şiddetin de yasa kapsamına alınması şiddetle mücadele hususunda önem arz etmektedir (Centel, 2005).

5393 numaralı Belediye Kanunu'nda (2005) değişiklik yapılmış ve 2012'de çıkarılan 6360 numaralı Belediye Kanunu'nda nüfusu 100.000'i geçen belediyelerin kadın ve çocuklar için konukevi açması zorunlu kılınmıştır. Diğer belediyeler için herhangi bir zorunluluk bulunmasa da mali durumları ve hizmet öncelikleri göz önünde tutularak konukevi açabilecekleri ifade edilmiştir.

6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun (2011) 417. maddesine göre işveren hizmet ilişkisi içinde işçinin kişiliğini korumak, işçiye karşı saygı duymak, düzen sağlamak sorumludur. Aynı zamanda işçilerin psikolojik ya da cinsel tacize uğramamaları, cinsel tacize uğrayan işçilerin daha fazla zarara maruz kalmamaları adına gerekli tedbirleri alma zorunluluğuna sahiptir. Kanun kapsamında işveren işçinin ölümü, vücut bütünlüğünün zedelenmesi ya da kişilik haklarına karşı ihlalin zararını tazminle yükümlüdür. Borçlar Kanunu şiddetin farklı biçimlerini içermesi hususunda önem taşımaktadır.

Kadına yönelik şiddeti önleme adına verilen yasal mücadelelerden biri de İstanbul Sözleşmesi'dir. Avrupa Konseyi tarafından 2011 yılında İstanbul'da imzaya açılması dolayısıyla İstanbul Sözleşmesi olarak anılan Kadına Yönelik Şiddetin ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Sözleşme, kadına yönelik şiddeti yok etmek amacıyla yaptırım gücü olan ilk sözleşme olma özelliğini taşımaktadır. Onaylayan ilk ülkenin Türkiye olduğu sözleşmede kadına karşı uygulanan şiddetin insan hakları ihlali olduğunun üzerinde durulmuş ve bağımsız denetim mekanizması oluşturulmasına dair reformlar yapılmıştır. Sözleşmeye göre kadına yönelik şiddet, cinsiyet eşitsizliğinin sonucudur. Sözleşmenin hukuki çerçevesi önlemek, korumak, uzaklaştırmak ve şiddete maruz kalan kadını desteklemek üzerine kurulmuştur ve uygulanacak politikaların da bu bağlamda olması gerektiği üzerinde durulmuştur (Moroğlu, 2012). Sözleşmede (2011) şiddet, aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet tanımları yapılmış, şiddetin hem kamusal hem de özel alanda yaşanabileceği belirtilmiştir. Aynı zamanda kadının ihbarda bulunacağı kurumların görev ve sorumlulukları da ifade edilmiştir. Sözleşmenin getirdiği tedbirlerden biri de Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri'nin açılmasına dair maddelerin yer almasıdır. Sözleşmenin olumlu taraflarından bir diğeri ise caydırıcı önlemlerin de bulunmasıdır. Koruma hükmünü ihlal eden bireyin iddia-

name gerekmezsiniz üç günden on güne kadar hapis cezası alabilecek olması bu önlemlere örnek teşkil etmektedir. Ayrıca şiddet mağduru olan kadınlara sosyal yardım verilmesi de sözleşmenin olumlu yanlarından. Sığınma evinde kalan kadının sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfına sosyal yardım için başvurması gerekliliğinin ortadan kalkarak, sığınma evinde kalmayan kadınların da sosyal yardımlara başvurabilmesi ekonomik sebepler nedeniyle şiddete maruz kalmaya devam eden, şiddeti sineye çeken kadınların bu zorunluluktan kurtulması anlamına gelebilmektedir (Şener, 2012).

İstanbul Sözleşmesinin imzalanması, yalnızca aile içi şiddeti önlemeye yönelik çıkarılmış olan 4320 sayılı kanunun eksiklerini gidermek için ilk adım olarak düşünülebilmektedir. Şiddetin aile içinden çıkarılıp, şiddete uğrayan tüm kadınların kapsam altına alınması için 2012 senesinde 6284 sayılı kanun yürürlüğe sokulmuştur. Yasa, şiddet mağduru kadını korumak amacıyla verilen tedbir kararlarının kapsamını büyütülmüştür. Şiddet davranışlarında bulunan kişilerin engellenmesi için alınacak tedbir kararlarının yalnızca hakim değil mahzur olan durumlarda kolluk kuvvetlerinin yetkileri düzenlenmiştir. Ayrıca şiddet gören kadının kimlik bilgilerinin değiştirilmesi ve uygulamalar yasa kapsamında kullanılan önlemler arasında yer almıştır. Bununla beraber 6284 Sayılı Kanun'un (2012) 14 ve 15. maddesinde 7 gün 24 saat hizmet veren, kadın personelin istihdam edilmesinin tercih edildiği, şiddet önleme ve izleme merkezlerinin kurulması gündeme gelmiştir. Bu merkezlerde kadına yönelik şiddeti önlemek adına alınacak tedbirlerin aktif bir biçimde uygulanması ve destek hizmetlerinin verilmesi öngörülmüştür. Destek hizmetleri şiddete maruz kalmış bireye barınma, geçici ekonomik yardım, sağlık hizmetleri vermek, tedbir kararı alınması ve uygulanması adına gerekli başvurularda bulunmak, şiddetin sona ermesi amacıyla bireysel ve toplumsal kapsamda programlar hazırlamak, şiddetin sona erdirilmesi hedefini benimseyen sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliğinde bulunmak, şiddete maruz kalan bireyin istihdam edilmesine rehberlik etmek, psiko-sosyal ve ekonomik sorunların çözülmesi adına yardım ve danışmanlıkta bulunmak biçiminde sıralanabilmektedir. Merkezde yalnızca şiddete uğrayan değil; aynı zamanda şiddet uygulayan birey için de hizmetler bulunmaktadır. Bu hizmetler kişinin öke kontrolü, stresle başa çıkma gibi şiddeti önlemeyi amaçlayan eğitim ve rehabilitasyon programlarına katılmasına dair yapılmaktadır. Ayrıca şiddet uygulayan birey eğer alkol, uyuşturucu gibi maddeler kullanıyor ve ruhsal bozukluğu bulunuyorsa tedavi olması için yardımlarda bulunmaktadır.

Sığınma evleri açılmasını düzenleyen yönetmelik (2013) düzenlenerek resmi gazetede yayımlanmıştır. Amacı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na, belediyelere, il özel idarelerine ve STK'lara ait kadın konukevlerinin açılması, işleme, sunulan hizmetlerin türleri, denetimi ve kurumlar arası iş birliğinin sağlanması hususunda usul ve esasların belirlenmesidir. Yönetmeliğe göre konukevi hizmetinden yararlanmak isteyen kadınlar il müdürlüğüne, şiddet önleme ve izleme merkezlerine, benzer sorumlulukları üstlenen kamu kurum ve kuruluşlarının ilgili birimlerine ya da kolluğa başvurabilmektedir.

Kadına yönelik şiddetin sona erdirilmesi amacıyla sosyal politikaların gündeme getirilmesi ve yasalaşması kadar uygulanabilirliği de oldukça önemlidir.

Uygulama

Kadına yönelik şiddetin yok edilmesi bağlamında sivil toplum kuruluşlarının çalışmaları önemlidir. Mor Çatı Vakfı'nın da belirttiği gibi (2000) sivil toplum kuruluşları 1998 yılından başlayarak her yıl Kadın Sığınakları Kurultayı düzenlemektedir. Bu kurultaya Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı kadın konukevleri, danışma merkezleri gibi kurumlardan temsilciler katılmaktadır.

İçişleri Bakanlığı ile Kadın, Aile ve Çocuktan Sorumlu Devlet Bakanı arasında 2006'da Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesinde Polisin Rolü ve Uygulanacak Prosedürler Eğitimi Programı adında bir protokol imzalanmıştır. Protokol kapsamında karakollarda çalışan görevliler ve personel için kadına yönelik şiddet, cinsiyet eşitliği, şiddet mağduru kadına davranış biçimi konularında eğitim verilmiştir (Polis Akademisi Başkanlığı, 2018).

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından yapılan bir eğitim projesi (2010) Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü ile iş birliğinde bulunarak sağlık personellerinin aile içi şiddetle mücadelede sağlık personelinin rolü ve uygulanacak işlemler konulu eğitim alması sağlanmıştır. Bu bağlamda yapılan bir diğer iş birliği de Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığıdır. 2009 yılında Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadelede Yargı Mensuplarının Rolü Projesi Protokolü imzalanmış ve yürürlüğe girmiştir.

2011 yılında Aile İçi Şiddet Bürosu hizmet vermeye başlamıştır. Jandarma Genel Komutanlığı'nın da belirttiği gibi Aile İçi Şiddetle Mücadele ve Çocuk Şube Müdürlüğü 2012 yılında kurulmuş ve kadına yönelik şiddet bağlamında aile içi şiddet de dahil olmak üzere kadına uygulanan şiddet ile ilgili işlemlerin yasalara uygun biçimde yapılmasını sağlamak, kadına yönelik şiddet oranının fazla olduğu bölgelerde bu suçun sebeplerini araştırmak, önlemler almak gibi görevleri üstlenmiştir. Aynı zamanda Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ile Jandarma Genel Komutanlığı arasında Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Kapsamında Sunulan Hizmetlerde Kurumsal Kapasitenin Geliştirilmesine, İşbirliği Yapılmasına ve Eşgüdümün Arttırılmasına Dair Protokol (2012) imzalanmıştır. Kadına yönelik şiddet bağlamında Protokol dahilinde Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Komutanlığında eğitim alan subay ve astsubay kursiyer ve öğrencilerine kadına şiddetle mücadele hususunda eğitim verilmektedir ve meslek içi eğitim kapsamındadır. Yılda 2 kez verilen bu eğitim 1 hafta sürmektedir. Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Komutanlığında verilen meslek içi eğitimlere cinsiyet eşitliği ve kadına karşı şiddetle mücadele konuları da eklenmiştir.

Çeşitli yasal yaptırımlar ile birlikte Türkiye, kadına yönelik şiddetle mücadele yolunda aktif politikaları da düzenlemelerine dahil etmiştir. 2012 yılında yürürlüğe giren 6284 sayılı kanun kapsamında Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerinin kurulacağı 14. madde ile belirtilmiştir. Bu madde dahilinde 81 ilde merkezler kurulmuş, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı internet adresinde illerin telefon ve adresleri kamu ile paylaşılmıştır.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü kadına karşı şiddetin yok edilmesi ve kurumların iş birliğini güçlendirilmesi bağlamında Ulusal Eylem Planları hazırlamaktadır. Eylem planla-

rının ile mevzuat iyileştirmeleri yapmak, şiddet mağdurlarına hizmet sağlamak gibi amaçları bulunmaktadır. En son yayımlanan eylem planı 2016-2020 için hazırlanmıştır. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün ifadesiyle (2016) bu eylem planının amacı şiddetin yok edilmesi, şiddete uğrayanların korunması, taraflarla iş birliğinde bulunarak tedbirlerin alınmasıdır. Aynı zamanda 2016-2020 Eylem Planı'nın hedefleri cinsiyet eşitliği adına ve şiddetle mücadele noktasında mevzuatta düzenlemeler yaparak uygulamadaki engelleri sona erdirmek, cinsiyet eşitliği hususunda duyarlılık kazandırmak, zihniyet dönüşümünü sağlamak, şiddete maruz kalabilecek kadınları ekonomik açıdan desteklemek, sağlık hizmetlerinde düzenlemeler yaparak uygulanabilirliğini artırmak, kamu politikaları oluşturmak biçiminde sıralanabilmektedir.

İstanbul Sözleşmesi'nin etkin bir biçimde sürdürülebilirliğinin sağlanması hedefiyle GREVIO adında (Kadına Yönelik Aile İçi Şiddete Karşı Mücadele Uzmanlar Grubu) Avrupa Konseyi altında grup kurulmuştur. Avrupa Konseyi internet sayfasında belirttiği üzere mekanizmanın amacı denetimin sağlanması ve devletler için düzenli raporların hazırlanmasıdır. GREVIO hazırladığı ilk raporda (2018) Türkiye'nin sözleşmeye uyum sağlaması adına bazı ek önlemler alması gerektiğini ifade etmiştir. Bu ek önlemler kız çocuklarına ve kadınlara karşı uygulanan tüm şiddet türlerine karşı koordinenin ve bilincin artması, özellikle cinsel şiddet, zorla evlendirme, namus cinayetlerinin kapsamlı bir şekilde incelenmesi, sivil toplum kuruluşları, merkezi ya da yerel kurumların işlevselliğinin artırılması, mali kaynak bulunması, ilgili görevlilere eğitim verilmesi, şiddete uğrayan kadınlara adli yardım ve koruma sağlanması, kırsal kesimde yaşayan, engelli, göçmen gibi daha dezavantajlı durumda olan kadınlar için tedbirlerin alınması gibi sıralanabilmektedir.

Aktif Vatandaşlık İçin Kadınların Güçlendirilmesi Projesi kapsamında kadınların toplumsal yaşama aktif biçimde katılması amaçlanmaktadır. Yetişkinlere verilen eğitimin içinde aile içi şiddet, şiddet türleri gibi konular da yer almaktadır. Bu bağlamda kadınların şiddet konusunda bilinçlenmesi hedeflenmektedir. Ayrıca Diyanet İşleri Başkanlığı da hizmet içi eğitim programlarına Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ile koordine olarak Kadın Hakları Açısından Yeni Türk Medeni Kanunu, Töre ve Namus Cinayetleri ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliği konularını da eklemiştir (BKSGM, 2007).

Resmi Gazetede (2003) yayımlanan kanuna göre 2003 senesinde 4787 sayılı kanun kapsamında aile hukukundan doğan davalara bakmak amacıyla aile mahkemeleri kurulmuştur.

Kadına yönelik şiddeti sonlandırmak adına yalnızca yasal anlamda çalışmalar yapılmamış, toplumun duyarlılığını artırmak hedefiyle 2014 yılından itibaren Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ile Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu iş birliğinde bulunulmuştur. Bu iş birliği çerçevesinde Kadına Karşı Şiddete Son Kampanyası yapılmış ve kamu kurumları, özel sektör, medya organları STK'lar yerel yönetimlerin ortak çalışmaları ile erkeklerin kadına yönelik şiddet hususunda bilinç geliştirmeleri amaçlanmıştır (BKSGM, 2007). Kampanya kapsamında 2005 yılında İstanbul, 2006'da Ankara ve Amasya 2008'de Gaziantep ve Şanlıurfa'da Kültür ve Turizm Bakanlığı Çok Sesli Korusu kadının değerini anlatan türküler seslendirmiş, çeşitli kon-

serler vermiştir. 2005 senesinde Kadına Karşı Şiddete Son temalı Genç Gazeteciler Yarışması düzenlenmiştir. Ün sahibi bireylerin desteği ile ulusal televizyon kanalları, sinema salonlarında gösterilmesi amacıyla spot film çekilmiştir. Futbol Federasyonu Başkanlığının da katkısı ile Süper Lig takımlarının oyuncularını stadyuma ‘kadına yönelik şiddete son’ baskılı tişörtlerle çıkarmıştır. Kampanyaya Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği de destek olmuştur. Kıyafetlere fiyat etiketleriyle beraber ‘kadına şiddete son’ yazılı etiketler de yapıştırılmıştır. Toplumsal hassasiyeti artırmak hedefiyle Ankara ve İstanbul Büyükşehir Belediyelerinin katkılarıyla ‘kadına karşı şiddete son’ afişleri hazırlanarak 2006 yılında 19-25 Kasım haftası boyunca asılmıştır. Ayrıca dikkatleri kadına şiddet konusuna çekmek amacıyla Başbakan, Devlet Bakanı, Diyanet İşleri Başkanı, Kadının Statüsü Genel Müdürü’nün de dahil olduğu spot film yayınlanmıştır. Kampanyayı desteklemek için kampanya logosunun bulunduğu rozetler milletvekillerine ve toplantılarda yer alan katılımcılara verilmiştir (KSGM, 2008).

2004 senesinde Hürriyet Gazetesi, Çağdaş Eğitim Vakfı ve CNN Türk’ün iş birliği ile şiddetin bireyler üzerindeki etkilerini ortaya çıkarmak ve şiddete son verilmesine katkı sağlamak amacıyla Aile İçi Şiddete Son kampanyası başlatılmıştır (DYH, 2010).

TRT’nin desteği ile Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde yaşayan kadın ve kız çocuklarının güçlendirilmesi amacı taşıyan ve aile içi şiddet konusuna da vurgu yapan, şiddetin suç olduğunu ifade eden görseller ve belgeler TRT GAP’ta yayınlanmıştır (BKSGM, 2010).

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’nün ifade ettiği gibi kadın konukevleri şiddet mağduru kadınların kalabilecekleri ve güvenlik, danışmanlık, sağlık yardımı, mesleki kurslar, sınıfsal faaliyetler, geçici ekonomik yardım, kreş gibi hizmetlerin verildiği yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Bakanlık, belediye ve sivil toplum kuruluşlarına bağlı çalışan şiddete maruz kalmış kadınların başvurabileceği toplam 143 kadın konukevi bulunmaktadır. Konukevinde kalma süresi kabul tarihinden itibaren 6 aydır; bu süre uzatılabilmektedir.

Şiddete uğrayan ya da bu duruma şahit olan bireylerin başvurabileceği şikayet ve ihbarda bulunabilecekleri kurumlar Valilik, Kaymakamlık, Polis Merkezleri, Jandarma Karakolları, Cumhuriyet Başsavcılığı ve Aile Mahkemeleri gibi adli makamlar, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri, Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri, Sağlık kuruluşları biçimindedir. Aynı zamanda telefon hatları da mevcuttur. Alo 155 Polis İmdat, Alo 156 Jandarma İmdat, 112 Acil, 0212 656 9696 Aile İçi Şiddet Acil Yardım Hattı, 444 4306 Gelincik Hattı ve 7 gün 24 saat hizmet veren Alo 183 bu hatlardandır.

İçişleri Bakanlığının belirttiği gibi (2018) Şiddete uğrama durumunda Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan acil müdahale uygulaması olan Kadın Destek Uygulaması (KADES) da şiddetle mücadele kapsamında yapılan bir çalışmadır. Akıllı telefonlara yüklenen uygulama sayesinde kadınlar, Acil Destek İhbar Sistemi’ne ulaşarak yardım talep edebilmektedir.

Dominik Cumhuriyeti’nde süregelen diktatörlüğe karşı duran 3 kız kardeş olan Patria, Minerva ve Maria Mirabal ve eşleri insan hakları ve demokrasi için mücadele vermiş, diktatör yönetim tarafından terörist ilan edilmişlerdir. Mirabal kardeşlerin 1960 yılının 25 Kasım gü-

nünde hapishanedeki eşlerini ziyaretten dönerken arabaları durdurulmuş, tecavüz edilmiş ve vahşice öldürülerek cansız bedenleri uçurumdan atılmıştır. Bu cinayet kayıtlara araba kazası olarak geçmiştir. Bu durumun ortaya çıkmasıyla beraber Mirabal kardeşler diktatörlükle mücadele simgesi olmuş ve 1999 yılından itibaren 25 Kasım Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması İçin Uluslararası Mücadele Günü kabul edilmiştir (Robinson, 2006). Türkiye’de de kutlanan 25 Kasım ile kadına karşı uygulanan şiddet konusunda toplumsal hassasiyet, bilinç geliştirilmesi adına önem taşımaktadır.

Kadına şiddeti önlemek amacıyla yasalaştırılan, uygulanan politikaların ne derece etkili olduğunun analiz edilmesi amacıyla değerlendirme gereklidir.

Değerlendirme

Toplumun ve iktidarı elinde bulunduran gücün şiddete bakış açısı şiddetle mücadele açısından önemlidir. Kadına şiddetin önlenmesi gerektiği ifade edilip aynı zamanda kadın kimliğinin yalnızca aile içinde tanımlanması gibi kadının yaşam biçimine dahil olmaya çalışılması kadının güçlenmesinin önüne geçen bir yaklaşımdır. Çeşitli biçimlerle kadına şiddetin yeniden üretilmesi söz konusu olabilmektedir. Bunlardan ilki hegemonik erkekliktir. Hegemonik erkeklik toplumda kabul edilen, idealleştirilen erkeklik biçimi, ideolojisidir. Bu ideoloji erkeklığe dair rolleri benimseyerek kadınlar ve diğer erkekler üzerinde tahakküm kuran, toplumu ve iktidarı elinde tutan bir erkeklığı içermektedir. Hegemonik erkeklik kendinden olmayanları diğerleri olarak görür ve diğerlerini itaat ettirmek adına şiddeti iktidar aracı olarak kullanır (Connell, 1998). Böylece gücün rızaya dayalı otoriteye çevrilmesi söz konusudur (Afşar 2015, s. 2). Bu bağlamda birey üzerinde tahakküm uygulamak, iktidar kurmak için kullanılan temel araçlardan biri şiddettir. Şiddet, iktidarın yapışık ikizi, gücün koruyucusu, kurumların savunmasıdır (Somersan, 1996). Dolayısıyla özellikle erkeklerin dönüşen toplumsal ve siyasi güç ilişkileri bağlamında temel aktörlerden biri olarak görülmesi gerekmektedir (Özkazanç ve Yetiş 2016).

Ülkemizde hegemonik erkeklığın aile reisliği üzerinden inşa edildiği görülmektedir. Bu bağlamda hane üyelerine baskı ve şiddet uygulayarak kendilerini toplum normlarına uygun biçimde davranmaya zorlamak söz konusudur (Sancar, 2009). Kadın cinayeti ve tecavüz suçlarının motivasyonuna bakıldığında kaynağın kadını kontrol altına almak, itaat ettirmek olduğu görülmüştür (Doğan, 2014; Levitt, Swanger ve Butler, 2008). Althusser (2006) hegemonyanın kendini devam ettirebilmesinin iki vasıtasının olduğunu belirtmiştir. Bunlardan ilki devletin baskı aygıtlarıdır ve bürokrasi, ordu, asker şeklinde örneklendirilebilir. Diğeri ise medya, eğitim gibi ideolojik aygıtlardır. İki araçla beraber hegemonya kendini yeniden üretmektedir. Ataerkil iktidar şiddeti işlevsel bir araç olarak kullanabilmekte, hegemonik erkeklik çerçevesinde tahakküm uygulayabilmektedir. Kadına karşı şiddetin televizyon dizileri ve programlarıyla normalleştirilmesi, önlem ve ceza yaptırımlarının olmaması şiddetin meşru kılındığının göstergesi olabilmektedir. Kadına şiddet haberlerinde dahi eril dilin hakimiyeti söz konusudur. Haberlerin başlıklarında kullanılan “aldatıyordu, öldürdüm”, “boşanmasına saatler kala öldürdü” ifadeler-

ri bu durumun göstergesidir (Yazıcı ve Şahbaz, 2020). Ayrıca şiddet mağdurunu korumaktan ziyade şiddete uğradığı saatte nerede olduğu, ne giydiğini sorgulamak; faile ceza verilen ceza indirimleri şiddetin yaygınlaşmasının nedenlerinden olabilmektedir. Örneğin İstanbul Sözleşmesi'nin Türk aile yapısını bozduğu gibi iddialarla imzanın çekilmesi gerektiği söylemleri dahi şiddetin artmasına neden olabilmektedir. Oysa Acar'ın (2020) da ifade ettiği gibi sözleşmede ev içi şiddetin önlenmesi amaç edinilmiş, aile yapısını bozucu bir hedef gözetilmemiştir.

Şiddetin meşrulaştırılmasının yanı sıra şiddete karşı savunmasız kılınmasına yol açacak politikalar da şiddeti arttırıcı etkiye neden olabilmektedir. Kadının ekonomik özgürlüğe sahip olması cinsiyet eşitliğini sağlamakta, şiddete katlanma zorunluluğunun önüne geçmektedir (Kandiyoti, 2013). Bu bağlamda kadının enformel işlerde ya da esnek çalışmasının desteklenerek hem düşük ücret alması hem de emekliliğin imkansız hale getirilmesi, bakım sorumluluğunun kadının üstüne yıkılarak sigortasız ve ücretsiz biçimde emeğinin sömürülmesi gibi yaptırımlar şiddete uğramasına da açık hale getirmektedir. Uygulanan politikaların bireyden çok aileyi ön plana alması da önem arz etmektedir. Aile cinsiyete dayalı iş bölümünü içermektedir. Bu noktada ataerkil sistem kadınları çocuk bakımı, yeniden üretim görevleriyle içselleştirirken, erkekleri kamusal alan ve yönetimle özdeşleştirmiştir. Bu hiyerarşik iş bölümü kadının baskı ve şiddet ile kontrol altında tutularak ataerkilliğin de devamını sağlamaktadır (Kandiyoti, 2013). Özel alanda yaşanan eşitsizlik toplum ve kamusal alanda var olan eşitsizliğin, patriyarkanın temelidir. Bu bağlamda eril şiddetin devletin paylaşmaktan tedirgin olmadığı, erkeklere tanınan bir imtiyaz olarak kabul edildiği söylenebilmektedir. Namus cinayetlerinin bir dönem gündem haline getirilmemesi bu durumu örneklemektedir (Doğan, 2019).

Değinilmesi gereken bir nokta da kadının temsiliyetidir. Ataerkil yönetimden uzaklaşarak kadının ikincil konumdan çıkarılması yönetime kadının da dahil olmasıyla gerçekleşebilmektedir. TBMM verilerine göre 584 milletvekilinin yalnızca 101'i kadındır. Bu bağlamda ataerkil egemenliği kadını ikincil konuma yerleştirebilmektedir.

Kadınların haklarını aramasında da devlet kurumlarının tutumları önemlidir. Kadınlara ekonomik destek taleplerinin bir hak olduğu bilincinin aşılması gerekmektedir. Örneğin Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı'nın belirttiği gibi kadınların "bana verirler mi?" endişesi ortadan kaldırılmalıdır. Ayrıca kurum çalışanlarının "Sen evlisin, sana çıkmaz" gibi ifadeleri kadınların haklarına ulaşmasını engellemekte ve şiddete katlanmak zorunda bırakmaktadır.

Kamu politikalarının değerlendirilmesi adına üzerinde durulması gereken konulardan biri GREVIO'dur. İstanbul Sözleşmesi'nin denetlenmesi bağlamında bağımsız uzmanlardan oluşan ve uluslararası komite olan GREVIO'ya bağımsız kadın örgütlerinin alınmaması biçiminde eleştirilere maruz kalınmıştır. Devletin sorumluluklarının ne şekilde ve ne kadarının yerine getirildiğinin analiz edilebilmesi için oluşturulan komisyon toplantısının tarihi, toplantının yapılmasına kısa bir süre kalana kadar açıklanmamıştır. Ayrıca toplantıya katılmak için çeşitli bürokratik işlemlerin yapılması gerektiği de söylenmiştir. Dolayısıyla bağımsız kadın sivil toplum kuruluşlarının toplantıya dahil edilmemesi amacıyla yapılan girişimlerin olduğu

belirtilmiş ve İstanbul Sözleşmesi'nin en baştan uygulanmadığı yönünde itirazlar söz konusu olmuştur (Petrol İş Kadın, 2015). Oluşturulan ve uygulanan yasaların toplumun hangi kesimini ne kadar etkilediğinin tespit edilebilmesi için denetim mekanizmaları önem taşımaktadır. Bu bağlamda bu mekanizmaların bağımsız temsilcilerden seçilmesi nitelikli ve toplumun ihtiyacı olan politikaların uygulanabilmesi için gereklidir.

Değerlendirme aşamasında kadına yönelik şiddeti önlemek amacıyla uygulanan yasalardan biri olan belediyelerin konukevi açma zorunluluğu üzerinde de durulması gerekmektedir. Nüfusu 100.000 üzerinde olan belediyelerin konukevi açma sorumluluğunun bazı belediyeler tarafından yerine getirilmediği görülmektedir (Bakar, 2012). Dolayısıyla yasaların çıkarılması kadar kararlı bir biçimde uygulanması ve bu konuda yapılan denetimler de önem taşımaktadır. Ayrıca sığınma evlerinin açılmasının yanı sıra açılan sığınma evlerinin niteliklerinin de göz önünde tutulması gerekmektedir. Kadın sığınma evlerinin niteliksel olarak yeterli kapasitede olmadığı görülmektedir. Sosyal yardımlara ulaşmanın zor olması, ihtiyacı karşılayan kreşlerin bulunmaması gibi durumlar da sığınma evlerinin nitelikleri bakımından düzenlemeler yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır (Mor Çatı, 2018).

Değiniilmesi gereken bir konu da kadın erkek fırsat eşitliği komisyonunun işlevidir. Kadın erkek eşitliğinden, kadın erkek fırsat eşitliğine dönüşümü gerçekleşen komisyon bu noktada oldukça eleştiri almıştır. Fırsat eşitliği, eşitlik kavramına göre daha dar bir çerçeveye sahiptir. Fırsat eşitliği kadın ve erkek arasında mevcut olan eşitsizliğe odaklanmadan fırsatlara eşit bir biçimde erişmesini sağlamaktadır. Komisyonun görevleri arasında fiili eşitliği sağlamaya yönelik amaçlar bulunsa da adının yalnızca yasal eşitliği öngören fırsat eşitliği biçiminde değişmesi kadına yönelik ayrımcılığı dolayısıyla da şiddeti yok etmek adına olumsuz gelişmelerden biri olmuştur. Komisyonun görevlerinden olan değerlendirme raporu yerine faaliyet raporu hazırlanması, komisyonun işlevlerinin tartışılmasına neden olmaktadır (Dinmezpınar, 2014). Komisyonun, yasama yılı sonunda ülkedeki cinsiyetler arasında eşitlik adına gelişmeleri rapor halinde sunması gerekmektedir; fakat bunu yapmamaktadır. Gelişmelerin, güncel durumun raporda yer alması uygulanan politikaların çıktılarını görmek ve toplumun ihtiyacı olan politikaların tespit edilmesi adına önem taşımaktadır. Ayrıca komisyona bireysel başvurularda bulunulabilmekte, bu başvurular incelenmektedir. Bu noktada şiddeti önleme konusunda bireyle görevler yüklemekten ziyade sorumluluğu devletin üstlenmesi gerektiği söylenebilmektedir.

Kadına yönelik şiddetle mücadele ulusal eylem planları hazırlanmaktadır. Bu eylem planlarında çeşitli hedefler belirlenmekte ve bu hedeflere ulaşmaya çalışılmaktadır. 2019'un bitmesiyle beraber 2016-2019 hedeflerine ulaşılmış olması gerekmektedir. Hedefler arasında yer alan zihniyet dönüşümünün gerçekleşmesi adına verilecek eğitimlerde konu ile ilgili deneyimli kadın örgütleri ile iş birliğinde bulunulmamıştır. Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerinin standardize edilemediği görülmektedir. Üstelik şehirlerin nüfusuna göre ihtiyaç dahilinde yeterli Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi bulunmamaktadır. Nüfusu 100.000'i geçen belediyeler tarafından kadın sığınakları açılması sorumluluğu eylem planında da ifade edilmiştir; fakat yeteri kadar ve nitelikli sığınak bulunmamaktadır. Ayrıca eylem planlarında gerçekleşen ve gerçekleştirile-

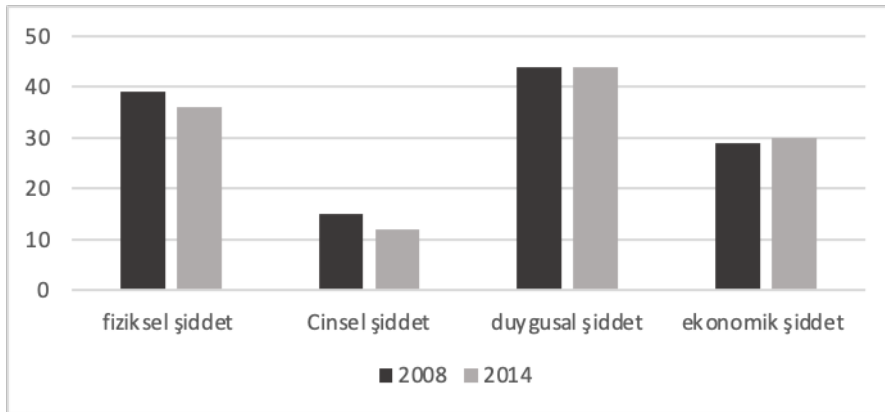
yen hedefler yer almamaktadır. Yapılan faaliyetlerin yanı sıra bu faaliyetlerin hangi amaçları gerçekleştirmeye yönelik yapıldığı ve ne kadar gerçekleştirdiği belirtilmemiştir (Mor Çatı, 2016).

Kadına yönelik şiddetin yok edilmesinde oluşturulan kamu politikaları kadar, kamu politikalarının kararlı bir biçimde uygulanması da gerekmektedir. Kararların uygulanmasında esas olan aile yerine birey olmalıdır. Bu bağlamda Opuz Kararı örnek teşkil edebilmektedir. Nahide Opuz, kendisine şiddet uygulayan eski eşi nedeniyle birkaç defa savcılığa başvurmuş; fakat eski eşi ceza indirimi nedeniyle serbest bırakılmıştır. En sonunda devletin kendisini korumadığını ifade eden Opuz, 2002 yılında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurmuştur. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Opuz'u haklı bulmuş ve Türkiye, kadını korumadığı için mahkum olan ilk ülke olarak tazminat cezasına çarptırılmıştır. Mahkeme, Opuz'a 36 bin 500 Euro tazminat ödemesine hükmetmiştir (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2009). Bu bağlamda ülkemizde oluşturulan kamu politikalarının etkin biçimde uygulandığını söylemek güçtür.

Son tahlilde 1987 yılında kadınların kadına yönelik şiddeti ve bu şiddeti teşvik edici söylemleri protesto etmek adına başlattıkları yürüyüşler sonucu devletin de ilgili kurumları kurması ve kamu politikası oluşturması söz konusu olmuştur. Kurumların artırılması, yasaların eksiklerini gidermek adına çıkarılmış yeni kanunların, yönetmeliklerin olması kadına yönelik şiddeti yok etmeye hatta azaltmaya yetmemiştir. TÜİK kadına yönelik şiddetle ilgili en son çalışmasını 2008 yılında yapmıştır. Dolayısıyla yeni verilere ulaşmak amacıyla çalışmaların her yıl yapılması şiddetin boyutlarının gözlemlenebilmesi adına önem taşımaktadır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Hacettepe Üniversitesi'nin 2008 ve 2014 yıllarında yaptığı çalışma yasa ve uygulamaların işlevselliğini göstermek adına araç olabilmektedir. Aşağıdaki grafikte eşi ya da beraber olduğu erkek tarafından herhangi türde bir şiddete uğramış en az bir defa evlenen kadınların yüzdesini göstermektedir.

Tablo 1

Yaşamının Herhangi Bir Döneminde Şiddete Uğrayan En Az 1 kez Evlenen Kadınların 2008 ve 2014 Oranları (%)

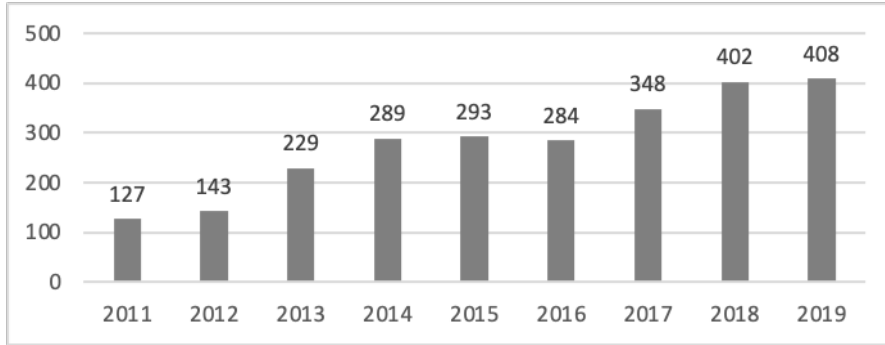
Kaynak: Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması'ndan (2014) alınmıştır.

Grafiğe göre hayatının herhangi bir döneminde şiddete uğrayan kadın sayısı 2008 yılında %39 iken bu oran 2014 yılında %36'ya düşmüştür. Cinsel şiddete uğrayan kadınların oranı 2008 yılında %15 iken 2014 yılında %12 olmuştur. Ekonomik şiddete maruz kalan kadınların oranı 2008'de %29, 2014'te %30'a yükselmiştir. Hayatının herhangi bir döneminde duygusal şiddete maruz kalan kadın yüzdesi diğer şiddet oranlarından fazladır. Bu oran hem 2008 hem de 2014'te %44 olmuştur. Bu oranlara bakılarak bireylerin kadına duygusal şiddet uygulamasının önüne geçmek adına çalışmalar yapılması gerektiği söylenebilmektedir.

Grafiğe göre ekonomik şiddet dışında 2008 yılına göre 2014 yılında oranlar azalmıştır. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu'nun verilerine göre uğradığı şiddet nedeniyle hayatını kaybeden kadın sayısı aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 2

Yıllara Göre Şiddet Nedeniyle Hayatını Kaybeden Kadın Sayısı

Kaynak: Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, Anıt Sayaçtan yararlanılarak oluşturulmuştur.

Verilere göre şiddet nedeniyle yaşamına son verilmiş kadın sayısı 2016 yılında 284 iken bu sayı 2017 yılında 348, 2018 yılında 402 ve 2019 yılında 408 olarak her yıl artış göstermiştir. Bu bağlamda kadını şiddetle mücadele etmek için çıkarılan yasaların ve gerçekleştirilen uygulamaların yetersiz kaldığı görülmektedir.

Sonuç

Kadına yönelik şiddetle mücadele etmek, şiddeti ortadan kaldırmak amacıyla yapılan politika, uygulama, yasa, eylem planı, proje olmasına rağmen şiddet önlenememiştir. Şüphesiz ki bu durumun birçok nedeni bulunmaktadır. Şiddeti önlemek adına tedbir alınmasından ziyade şiddetin kaynağına inilmeli, şiddet davranışının nedenleri tespit edilmeli ve bu noktada uygulamalarda bulunulmalıdır. Yani amaç şiddete uğrayan kadını korumaktan ziyade, şiddeti önlemek, yok etmek olmalıdır. Bu noktada şiddetin nedenleri sorgulanmalıdır. Şiddetin ne-

denleri araştırıldığında alkol tüketimi, işsiz kalmak, yoksulluk, toplumsal öğrenme ile çocuğun şiddeti görüp, içselleştirerek yetişkin birey olduğunda şiddet davranışını devam ettirmesi gibi nedenler sıralanabilmektedir (Arikoğlu- Ündücü, 2016). Dolayısıyla şiddetin yok edilmesi için bütüncül bir yaklaşım sergilenmelidir. Kadının istihdamda yer alması özellikle ekonomik nedenlerle şiddete sessiz kalan kadınların zorunluluklarını ortadan kaldıracaktır. Şiddet oranlarının yıllara göre izlenebilmesi ve şiddetin artması durumunda farklı uygulamaların, azalması durumunda uygulanan yasaların yürürlükte kalmasının kararının verilebilmesi için kadına yönelik şiddet araştırmaları sürekli ve düzenli yapılmalıdır. Yasaların bütüncül bir yaklaşımda olması gerekmektedir. Hem ekonomik hem de sosyal sorunların çözümü bulunmalı, kadına yönelik şiddet konusuna geniş bir perspektiften bakılmalıdır. Ayrıca diğer kurum ve kuruluşların hem görüşleri alınmalı hem de iş birliği içinde bulunulmalıdır. Çıkarılacak yasalar önem taşımaktadır; fakat daha da önemlisi bu yasaların uygulanış biçimidir. Dolayısıyla hem yasaların uygulanmasının hem de denetim mekanizmalarının da dönüşüm geçirmesi gerekmektedir. Şiddet mağdurlarını korumak yerine psikolojik, ekonomik, sosyal nedenleri olan şiddetin yok edilebilmesi için ‘kızını dövmezen dizini döver’, ‘bir şey yapmasan dövmezdi, hak etmişsindir’ gibi geçmişten günümüze gelen geleneksel algının değişmesi gerekmektedir. Bu algının değişmesi ise kültüre bağlıdır. Kültürel normların değişerek şiddetin kabul edilemez bir davranış olarak algılanması, şiddete yönelik hassasiyetin değişmesi şüphesiz ki eğitime bağlıdır. Kadın ve erkeğin eğitim alması önem taşımaktadır. Eğitim, erkeği şiddet davranışından uzaklaştırırken kadının ise şiddete maruz kaldığında başvurması gereken kurumları bilmesini hatta kendisine davranış biçimlerinin şiddet biçimi olduğunu fark etmesini sağlayacaktır. Ayrıca eşitlikçi bir eğitim sistemi kadın ve erkek arasındaki güç dengesini de eşitleyecek ve şiddetin ortadan kaldırılmasına yardımcı olacaktır. Eşitlikçi ve nitelikli eğitimle birlikte yetişen nesil şiddete karşı tepki gösterecek, şiddetin yok edilmesini sağlayabilecektir.

- 1 Kadına şiddetle mücadele hususunda STK’lar devlet politikalarını etkilemek adına önem taşımaktadır. 1993 yılında ise Kadın Dayanışma Vakfı, 2007 yılında Kadınlara Hukuki Destek Merkezi, 2010 yılında Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu gibi örgütlerin kurulması şiddeti önlemeye yönelik devlet politikalarının oluşturulmasında etkiye sahiptir.

Kaynakça

- 6098 *Türk Borçlar Kanunu*. (2011). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6098.pdf> (24.12.2029)
- Acar, F. (07 Temmuz). röportaj yapan: Evrim Kepenek. 2020. *Feride Acar: “Şiddete karşı kazanımlarımız heba olur”*.
- Afşar, S. T. (2015-2). «Türkiye’de Şiddetin “Kadın Yüzü”.» *Sosyoloji Konferansları* (52), 715-753.
- Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun*. (2003). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4787.pdf> (26.12.2019)
- Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun*. (2004). <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5256.html> (23.12.2019)
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, T.C. ve Hacettepe Üniversitesi (2015). *Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması*. Elma Teknik Basım Matbaacılık.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, T.C. (2013). *Kadın Konuklerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik*. Resmi Gazete: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/01/20130105-5.htm> (24.12.2019)
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, T.C. (tarih yok). *Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi (ŞÖNİM)*. <https://www.ailevecalisma.gov.tr/tr-tr/iletisim/bakanlik-iletisim-bilgileri/bagli-iligili-ve-ozel-kuruluslar1/sonim/> (24.12.2019)
- Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, T.C. (tarih yok). T.C Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı: <https://www.ailevecalisma.gov.tr/athgm/kurumsal/kurum-hakkinda/> (23.12.2019)
- Akgül, A., ve Kaptı, A. (2010). *Türkiye’nin Uyuşturucu ile Mücadele Politikası: Politika Süreç Analizi*.
- Althusser, L. 2006. *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*. İthaki Yayınları.
- Altınay, A. G., ve Arat, Y. (2008). *Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet*. Punto Baskı Çözümleri.
- Avrupa Konseyi (tarih yok). *Grevio*. <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/grevio> (25.12.2019)
- Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Özel İhtisas Komisyonları Yönetmeliği*. (1991). Mevzuat Bilgi Sistemi: <https://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.4061&sourceXmlSearch=&MevzuatIliski=0> (23.12.2019)
- Berber, N. (2017). *1980’ler: Feminist Hareket Yeniden....* <https://tr.boell.org/tr/2017/09/18/1980ler-feminist-hareket-yeniden> (29.12.2020)
- Centel, N. (2005). Yeni Türk Ceza Kanunu ve Kadın. *Polis Dergisi*(44), 64-72.
- Cihan, Ü., ve Karakaya, H. (2017). Kadın- Erkek Kavramları Bağlamında Şiddet ve Şiddetle Mücadelede Sosyal Hizmetin Rolü. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(4), 297-324.
- Connell, R. W. (1998). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar*. Ayrıntı Yayınları.
- Çakmut, Ö. Y. (2018). Kavramsal Olarak Kadına Karşı Şiddet/ Cinsel Şiddet ve Türk Ceza Hukukunda Cinsel Saldırı Suçunun Genel Değerlendirilmesi. *Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 49-54.
- Dinçkol, B. (2005/2). Kadın- Erkek Eşitliği İçin Pozitif Ayrımcılık. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(8), 101-117.
- Doğan, A. (2013). Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Sağlamaya Yönelik Hizmet Veren Kamu Kurumları ve Hizmetleri Üzerine Bir Değerlendirme. *KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 75-95.

- Doğan, N. B. (2019). *Yapbozun üç parçası: Devlet Şiddeti, Eril Şiddet, Sınıfsal Şiddet*. <https://www.gecinemiyoruz.org/yapbozun-uc-parcasi-devlet-siddeti-eril-siddet-sinifsal-siddet-nazli-bulay-dogan/> (30.12.2020)
- Doğan, R. (2014). The Profiles of Victims, Perpetrators, and Unfounded Beliefs in Honor Killings in Turkey. *Homicide Studies*, 18(4), 389-416.
- Doğan Yayın Holding (2010). *Doğan Yayın Holding 2010 Faaliyet Raporu*. http://www.dyh.com.tr/_files/raporlar-ve-sunumlar/DYH_Faaliyet_Raporu_2010.pdf (25.12.2019)
- Dye, T. (2002). *Understanding Public Policy*. Prentice Hall.
- Erkan, V. U. (2018). Türk Medeni Kanunu'nda Evlilik Birliği İçerisinde Kadının Ekonomik ve Sosyal Hakları. *TBB Dergisi*(134), 431-450.
- Gevrek, M. A., & Timisi, N. (2016). 1980'ler Türkiye'sinde Feminist Hareket: Ankara Çevresi. A. Bora, & A. Günel (Dü) içinde, *90'larda Türkiye'de Feminizm*. İletişim Yayınları.
- GREVIO. (2018). *GREVIO's (Baseline) Evaluation Report Turkey*. <https://rm.coe.int/eng-grevio-report-turquie/16808e5283> (25.12.2019)
- Gül, H. (2015). Kamu Politikası Analizi, Yöntemleri ve Teknikleri. *Yasama Dergisi*(29), 5-31.
- Gül, S. S., Özen, B., ve Kahya, Ö. (2017). Morçatı ve Şefkat-Der Örneğinde Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Sivil Toplumun Rolü. *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*(42), 199-226.
- hooks, B. (2016). *Feminizm Herkes İçindir*. Bgst Yayınları.
- İçişleri Bakanlığı, T.C. (2018). *Kadın Destek Uygulaması (KADES)*. <https://www.icisleri.gov.tr/kadin-destek-uygulamasi-kades> (26.12.2019)
- İş Kanunu (2003). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4857.pdf> (24.12.2019)
- Jandarma Genel Komutanlığı, T.C.İ.B. (tarih yok). *Aile İçi Şiddetle ve Çocuk Suçlarıyla Mücadele*. <https://www.jandarma.gov.tr/asayis/aile-ici-siddetle-ve-cocuk-suclariyla-mucadele> (25.12.2019)
- Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi*. (2011) İstanbul: Avrupa Konseyi Sözleşmeler Dizisi. <https://rm.coe.int/1680462545> (24.12.2019)
- Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Kapsamında Sunulan Hizmetlerde Kurumsal Kapasitenin Geliştirilmesine, İşbirliği Yapılmasına ve Eşgüdümün Arttırılmasına Dair Protokol*. (2012). <https://ailevecalisma.gov.tr/uploads/syggm/uploads/pages/protokoller/aile-jandarma.pdf> (24.12.2019)
- Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu (2019). *Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu 2019 Raporu*. <https://web.archive.org/web/20200406083156/http://kadincinayetleriniurduracagiz.net/veriler/2889/kadin-cinayetlerini-durduracagiz-platformu-2019-raporu> (01.01.2021)
- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, T.C.B (2007). *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2007-2010*. <https://ailevecalisma.gov.tr/uploads/ksgm/uploads/pages/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-planı/kadina-yonelik-aile-ici-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-planini-2007-2010-gormek-icin-tiklayiniz.pdf> (22.12.2019)
- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, T.C.B. (2008). *Türkiye'de Kadının Durumu*. <https://sugender.sabanciuniv.edu/sites/genderforum.sabanciuniv.edu/files/headlines/KSGM-kadindurumu2008.pdf> (25.12.2029)
- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, T.C.B. (2008). *Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmelik*. Resmi Gazete: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2008/03/20080301-13.htm> (23.12.2019)

- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, T.C.B. (2010). *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı (2008-2013) 2009 Yılı Birleşik Raporu*. Ankara : T.C Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, T.C.B. (2016). *Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2016-2020)*. <https://ailevecalisma.gov.tr/uploads/ksgm/uploads/pages/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-planı/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-ulusal-eylem-planı-2016-2020-icin-tiklayiniz.pdf> (25.12.2019)
- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, T.C.B. (tarih yok). *Kadınların Statüsü Genel Müdürlüğü Sıkça Sorulan Sorular*. <https://ailevecalisma.gov.tr/tr-tr/sss/kadinin-statusu-genel-mudurlugu/> (25.12.2019)
- Kandiyoti, D. (2013). *Cariyeler Bacılar Yurttaşlar: Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler*. Metis Yayınları.
- Kerestecioglu, F. (1987). Kadınlar Dayağa Karşı. *Feminist Dergi- Kadınlar Vardır*(2), 6-8.
- Koyuncu, N., ve Bayraktar, T. (2017). Geçmişten Günümüze Türk Hukukunda Kadının Hukuki Statüsü. *ICPESS (International Congress on Politic, Economic and Social Studies)*(2), 95-103.
- Kuzu, Ş. L. (2014). Pratik ve Stratejik İhtiyaçlar Çerçevesinde Kadın Sığınma Evleri ve Kadın Danışma Merkezleri. *Uluslararası Hakemli Beşeri ve Akademik Bilimler Dergisi*, 3(8), 77-89.
- Levitt, H., Swanger, R. T., ve Butler, J. B. (2008). Male Perpetrators' Perspectives on Intimate Partner Violence, Religion, and Masculinity. *Sex Roles*, 58(5), 435-448.
- Mintrom, M. (2012). *Contemporary Policy Analysis*. Oxford University Press.
- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı (2000). *Kadın Sığınmaları I ve II. Kurultayları*. Mor Çatı Yayınları .
- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı (2019). *2019 Yılı Faaliyet Raporu*. <https://morcati.org.tr/wp-content/uploads/2020/06/morcati-faaliyet-raporu-2019.pdf> (01.01.2021)
- Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı (tarih yok). *Sosyal Politika Alanında Erkek Şiddetiyle Mücadele İçin Feminist Yaklaşımlar*. <https://morcati.org.tr/e-bulten/yazilar/sosyal-politika-alaninda-erkek-siddetiyle-mucadele-icin-feminist-yaklasimlar/> (31.12.2020)
- Moroğlu, N. (2012). Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi 6284 Sayılı Yasa ve İstanbul Sözleşmesi. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*(99), 357-380.
- Özkazanç, A., ve Yetiş, E. Ö. (2016). Erkeklik ve Kadına Şiddet Sorunu: Eleştirel bir Literatür Değerlendirmesi. *Fe Dergi*, 8(2), 12-26.
- Öztürk, E. (2008). Türkiye'de Aile İçi Şiddet, Kadın Sığınma Evleri ve Din . *Doktora Tezi*. İstanbul : Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Page, A. Z., ve İnce, M. (2008). Aile İçi Şiddet Konusunda Bir Derleme. *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(22), 81-94.
- Polis Akademisi Başkanlığı (2018). *Aile İçi ve Kadına Şiddetle Mücadele*. Polis Akademisi Yayınları.
- Resmi Gazete (1985). *Milletler Arası Sözleşme*. <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18898.pdf> (23.12.2019)
- Resmi Gazete (2005). *Belediye Kanunu*. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf> (23.12.2019)
- Robinson, N. (2006). Women's Political Participation in the Dominican Republic: The Case of the Mirabal Sisters. *Caribbean Quarterly*, 52(2-3), 172-183.
- Sancar, S. (2009). *Erkeklik : İmkansız İktidar - Ailede, Piyasada ve Sokakta Erkekler*. Metis Yayınları.
- Sancar, S. (2011). *Ortak Gündem Politikasının Başarıları ve Sorunları*. Amargi Feminist Dergi: <http://www.amargidergi.com/yeni/?p=1276> (29.12.2020)
- Somersan, S. (1996). Şiddetin İki Yüzü. *Cogito*(6-7), 41-51.

- Şener, E. B. (2011). Kadına Yönelik Aile İçi Şiddeti Önlemede 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Değerlendirilmesi. *Uzmanlık Tezi*. T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
- Şener, Ü. (2012). 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin. *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Önlenmesine Dair Kanun Ne Getiriyor?*, 1-5.
- TBMM (tarih yok). *Türkiye Büyük Millet Meclisi Milletvekilleri Dağılımı*. https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/milletvekilllerimiz_sd.dagilim (01.01.2021)
- TBMM. (tarih yok). *Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu*. Türkiye Büyük Millet Meclisi Komisyonlar: https://komisyon.tbmm.gov.tr/komisyon_index.php?pKomKod=865 (21.12.2019)
- TBMM Komisyonu (2006). *Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu*. https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/ARASTIRMA_ONERGESI_GD.onerge_bilgileri?kanunlar_sira_no=416 (21.12.2019)
- T.C. Anayasası (tarih yok). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf> (23.12.2019)
- Tekeli, Ş. (2016, Haziran 30). Şirin Tekeli ile Söyleşi: Karı Kuvvetlerinden Feminist Harekete. (E. Özdemir, Röportaj Yapan)
- Ulutaş, Ç. Ü., ve Ulutaş, T. B. (2009). Türkiye'nin Çocuk İşçiliği Politikası: Kamu Politikası Süreç Analizi. *Çalışma ve Toplum*(4), 2565-2584.
- Ülger, G. E. (2015). Türk Anayasalarında Kadın Hakları ve Uygulamalarıyla İlgili Bir Değerlendirme. *Yasama Dergisi*(31), 24-45.
- Ündücü, C. A. (2016). Kadına Yönelik Şiddetin Tarihi. *Alternatif Politika* (Toplumsal Cinsiyet Özel Sayısı II), 1-21.
- Walby, S. (2014). *Patriyarka Kuramı*. Dipnot Yayınları.
- Yazıcı, F., ve Şahbaz, Y. D. (2020). Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadına Yönelik Şiddet ve Türkiye'de Yazılı Basına Yansıması. *Intermedia International e-Journal*, 7(12), 129-149.
- Yıldız, M., Babaoğlu, C., ve Tuğan, E. N. (2017). Türkiye'de Kamu Politikaları Öğretiminde Kurumsallaşma Çabaları. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 72(3), 669-688.